

*Szolnoki Tudományos Közlemények XI.
Szolnok, 2007.*

Dr. KÓRÓDI MÁRTA – LÁSZLÓ ÉVA – Dr. DUDÁS PÉTER

JÁSZ–NAGYKUN–SZOLNOK MEGYE KISTÉRSÉGEINEK TURISZTIKAI POZÍCIONÁLÁSA KVANTITATÍV MÓDSZEREKKEL

BEVEZETÉS

Az erőforrások jobb kihasználásának egyik lehetősége lehet a turizmusfejlesztés számos kistérség számára, ami egyben a lakosság pótlólagos jövedelemszerzésre is alkalmat teremthet. A kistérségi turizmusfejlesztési koncepciók elkészítéséhez szükséges a térségek pontos pozícionálása, amit az általánosan alkalmazott leíró módszereken kívül célszerű kvantitatív eljárásokkal is alátámasztani. amelyet több módszer alapján lehet megtenni. A turisztikai piacfejlesztés szempontjából a turisztikai teljesítményt meghatározó tényezők alapján történő értékelés ad reális képet. A statikus vizsgálatok mellett a közelmúlt fejlesztései következtében végbemenő változások is jelentős információtartalommal rendelkeznek. Ezt a komplex szemléletet sűríti magába a választott módszer, amelynek segítségével a Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek turisztikai sajátosságait rendszerezi a kutatás. Kiinduló hipotézise szerint léteznek az egyedi sajátosságokon túl olyan hasonló jellemzői a kistérségeknek, amelyek szerint közös, tipikus fejlesztési stratégiák határozhatóak meg. Az elemzés célja annak megállapítása, hogy milyen irányú változások mentek végbe a vidéki térségek gazdasági- és turisztikai potenciál állapotában, illetve a turisztikai teljesítmény változásában.

I. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az elemzés információs bázisát a KSH 2003-2005 évi területi statisztikáinak turizmusra vonatkozó fejezetének kistérségi adatai alkották. A vizsgálat területi dimenziója Jász-Nagykun-Szolnok megye hét kistérsége, a Jászberényi, Karcagi, Kunszentmártoni, Mezőtúri, Szolnoki, Tiszafüredi és Törökszentmiklósi kistérségek. Nem lehet azonban a vizsgálatok során elvonatkoztatni a regionális kapcsolatokról, ezért a pozícionálás két szempontból történik. Egyrészt egymáshoz viszonyítva kerül megállapításra a kistérségi turisztikai pozíció, másrészt a régió másik két megyéjének kistérségei nyújthatnak viszonyítási alapot a következtetések levonásához. Külön elemzés tárgyát képezik a vidékies kistérségek, amely minősítés a népsűrűség

alapján került meghatározásra, a 120 fő/km² alatti népsűrűségű területek nevezhetőek vidékies jellegűnek, ez a megyében 5 kistérséget érint. A viszonylag rövid időszak választása a kistérségi besorolás változásának tulajdonítható, a kistérségek számának állandósága feltétele az elemzésnek, egy-egy település mozgása korrigálható.

A kutatás kiinduló módszere a megyei, illetve a vidéki átlaghoz való viszonyítás és az ez alapján történő kategorizálás. A módszert FALUVÉGI (2004:439) alkalmazta az összehasonlítás technikájaként. Az eljárás logikája szerint az egyes mutatókból az átlaghoz viszonyításuk után az eltérés mértékének (statikus), illetve a változás ütemének (dinamikus), „sávosság” értéke alapján következtetni lehet a kistérség típusára. A sávokat - útmutatása szerint - a sokaság jellemzői alapján, az átlag elhelyezkedése szerint kell megállapítani. Az átlag $\pm 10-15\%$ -os sáv a középső kategória, ezen kívül eső értékek a szélső kategóriákba tartoznak.

Az utóbbi években (2003-2005) megvalósult turisztikai fejlesztések eredményességének vizsgálatára főkomponens-analízis, klaszteranalízis, és diszkriminancia analízis került kiválasztásra. Újszerűségének tulajdonítható ez utóbbi módszer alkalmazása idősorokra. A három módszerrel kapott eredmények egyrészt összehasonlíthatók, másrészt többletinformációt is hordoznak.

Az elemzéshez kiválasztásra kerültek a kistérségi mutatók közül a turizmust vélhetően közvetlenül vagy közvetve befolyásoló mutatók. Az 1 lakosra jutó éves SZJA befizetés, a a szolgáltatási ágazatban dolgozók aránya az aktív keresők százalékában, a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások a lakásállomány %-ában, a vezetékes gázt fogyasztó háztartások a lakásállomány %-ában, az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma, az 1000 lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma, a vendéglátóhelyek száma, az 1000 lakosra jutó kereskedelmi szállásférőhelyek száma mutatókból álló csoport a különböző vizsgálatoknál szűkült az elemzés jellege szerint. A turizmus kialakulása és fejlődése összefügg a térség gazdagságával, az ellátottabb területek nagyobb kényelmet tudnak nyújtani a turistáknak. A térség gazdasági fejlettségére a lakosság jövedelme utal, ezért az elemzésbe bevont mutató az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó befizetés, mint gazdasági potenciál. A turizmus feltételrendszerének egyik fő eleme a fogadóképesség, melyet az 1000 állandó lakosra jutó szállásférőhelyek száma jellemez, mint turisztikai potenciál, magában foglalva a kereskedelmi- és a magán szálláshelyek férőhelyeinek számát is. Az analízis komplexét alkotó harmadik adat a turizmus teljesítményét jelző 1000 állandó lakosra jutó, a turisták által eltöltött vendégéjszakák száma. A mutatóknak az idő függvényében végbement együttes változását követjük. A két szélső év adja a két csoportot. A kvantitatív elemzésekhez a kutatás módszertanilag ajánlott (MALHOTRA 2001:594-5) MINITAB statisztikai program került alkalmazásra.

A kutatásban a turisztikai teljesítményt a kistérségek 1000 állandó lakosára jutó vendégéjszakák száma mutatja, az ezzel összefüggőnek vélt mutatók a gazdasági potenciálra utaló 1 lakosra jutó SZJA, illetve a turisztikai potenciált jelző 1000 lakosra jutó szállásférőhely. A főkomponens analízisnél több, a turisztikai teljesítményt meghatározó mutató került be az elemzésbe. Az elemzés célja annak megállapítása, hogy milyen irányú változások mennek végbe a kistérségek gazdasági- és turisztikai potenciál állapotában, illetve a turisztikai teljesítmény változásában az elemzésbe vont területi egységekben. A módszer a hasonlóságon alapul, a több változó által meghatározott háttérváltozók szerint alakulnak ki a kistérség-csoportok. A klaszteranalízis során is kategorizálásra kerülnek az azonos klaszterbe tartozó kistérségek, ez alapozza a közös stratégiát. A diszkriminancia analízis módszerének újszerűségét az idősorok elemzésére alkalmazása jelenti. A módszer az adott változóhalmazból kiválasztja azokat a változókat, amelyek bizonyos csoportokat a lehető legjobban elkülönítenek egymástól.

Az elkülönítés alapján olyan kistérség-kategóriákat lehet megkülönböztetni, amelyek számára a hasonló adottságokon alapulva, közös turisztikai fejlesztési irányt, stratégiát lehet javasolni. A megye kistérségeinek fejlesztési hasonlóságai és eltérései, illetve a többi kistérséggel összehasonlítva, a közös, a csoportra jellemző stratégia is meghatározható. A megye kistérségei más jellegű csoportokba tartoznak az egyes elemzések eredményeként, de a teljesítmények alapján, azokat összesítve turisztikai rangsor állítható fel. A turizmusfejlesztést a statisztikai régiókkal meg nem egyező turisztikai régiókhoz való tartozás is befolyásolja, ami jellemzője a megyének, hiszen az Észak-alföldi turisztikai régió és a Tisza-tavi turisztikai régió részei is egyes kistérségek.

II. EREDMÉNYEK

Az abszolút adatokat (1000 lakosra jutó eltöltött vendégéjszakák száma) tekintve a kunszentmártoni, és a karcagi a megye két turisztikailag vezető kistérsége, erős a pozíciója Tiszafüredi kistérségnek. A megyeszékhelyet magában foglaló Szolnoki kistérség és a többi három jelentős hátránnyal bír a vezetőkhoz viszonyítva.

Az első vizsgálat a gazdasági fejlettség, a turisztikai fogadóképesség és a turisztikai teljesítmény összefüggéseit tárta fel a megyében. A kiinduló hipotézis szerint a turizmus fejlődése a gazdaságilag és a turisztikai infrastruktúrát tekintve is az átlagnál nagyobb ütemben fejlődő kistérségekben meghaladja az átlagos ütemet. Feltételezhető, hogy a gazdagabb területekre szívesebben látogatnak, ott több időt töltenek a vendégek, főként, ha az infrastrukturális ellátottság is meghaladja az átlagot. A hipotézis beigazolásával egyértelművé válik, hogy az infrastruktúra, a műszaki-technikai ellátottság növelésére kell az erőforrásokat koncentrálni. Ugyanakkor a turizmus pozitív gazdasági hatásai is érezhetőek a turisták által gyakrabban látogatott területeken, ami megjelenik a gazdaság és a turisztikai potenciál fejlődésében. Mindemellett nem tulajdoníthatóak a turizmus egyedüli hatásának ezek a változások. Az egyes kategóriák vidéki átlagai a vidéki kistérségek lakosságával súlyozva kerültek meghatározásra.

Az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó mutató szerint elhatárolhatóak azok a kistérségek, ahol az egyes években átlag feletti volt a gazdaság fejlettsége, a dinamikus vizsgálattal pedig azokat a kistérségek, ahol a fejlődés átlagot meghaladó ütemű volt. Ezek két kistérségben, a Jászberényiben és a Szolnokiban valósultak meg. Ezek nevezhetők dinamikus kistérségeknek, míg a többi öt kistérség gazdasági fejlettsége átlag alatti és a fejlődési ütemük sem éri el az átlagos fejlődést. E a kistérségeknél a leszakadás veszélye fenyeget.

A turisztikai potenciál esetében fő meghatározó tényező a fogadóképesség. A vizsgálati módszer az előzőnek megfelelő, statikusan az átlag feletti ellátottságú kistérségeket, dinamikusan az átlagos fejlődési ütemet meghaladó kistérségek kerültek meghatározásra. A statikus vizsgálatból megállapítható, hogy az átlagosnál nagyobb fogadóképességgel rendelkezik a Karcagi és a Tiszafüredi kistérség. A dinamikus módszerek alkalmazásával a szálláshely-fejlesztési szándék számszerűsíthető, átlag feletti ütemben bővíti szálláshelyeit a Szolnoki és a Tiszafüredi kistérségek kivételével a maradék öt kistérség. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a férőhelyfejlesztés egy-egy panzió, szálloda átadásával egyszeri, lökészerű változást jelent, a következő évben, ha nem folyamatos a szálláshelyek bővítése, kerülhetnek akár átlag alatti fejlődési ütemű kategóriába is a kistérségek. Az átlagos férőhely-ellátottságtól ugyan elmaradó, de az átlagos fejlődési ütemet meghaladó férőhelyfejlesztéssel rendelkező kistérségek (jászberényi, kunszentmártoni, mezőtúri, törökszentmiklósi) szerint a turizmusban a vidéki gazdasági tevékenység diverzifikálásának egyik lehetősége látszik. A tudatos fejlesztés, a turisztikai infrastruktúra megteremtésére tett erőfeszítések az ellátottságot növelik és így hozzájárulnak a turizmus kistérségi feltételrendszerének kialakításához.

A turizmus teljesítménye az 1000 lakosra jutó vendégéjszaka mutatóval mérve a már említett három kistérségben átlag feletti. A települések számára bevételt jelentő turistaköltés a vendégéjszaka eltöltéséhez biztosan társul, ugyanakkor a településnek jövedelme a vendégéjszakát nem töltő vendégektől is származik. A dinamikus adatokat vizsgálva érdekes jelenség tapasztalható a tiszafüredi kistérségben, ahol az átlag feletti teljesítmény egy visszafogott, átlag alatti fejlődési ütem mellett valósult meg. A jászberényi, a törökszentmiklósi és a mezőtúri kistérségek felzárkózónak tekinthetők, átlag alatti még a teljesítményük, de az átlag feletti fejlődési ütemmel valószínűleg hamarosan elérik az átlagos 1000 lakosra jutó vendégéjszaka számát. A vendégéjszaka számának alakulását a gazdaság fejlettségén és a fogadóképességen kívül számos külső tényező is befolyásolja. Átlag alatti teljesítmény és átlagot el nem érő fejlődési ütem mellett csak vonzerőfejlesztéssel alapozhatóak meg a fejlesztési elképzelések. Ilyen a szolnoki kistérség.

Az előző csoportok közül szétválogatásra kerültek a gazdaság, a fogadóképesség és a vendégéjszaka különböző irányú változásait mutató kistérségeket, úgy véelve, hogy a dinamikák között jól értelmezhető összefüggés van, ami magyarázhatja a turizmus különböző irányú változását. Az eltöltött vendégéjszakákat tekintve az egyértelműen átlag feletti ütemű fejlődést mutató kistérségeket között négy kategóriát lehet megkülönböztetni:

- átlagot meghaladó turizmusfejlődés, gazdasági és szálláshelyfejlődés kategóriába tartozik a Jászberényi kistérség,
- átlagot meghaladó turizmusfejlődés és (de csak) szálláshelyfejlődés kategóriába tartozik a Karcagi, Kunszentmártoni, Mezőtúri és a Törökszentmiklósi,

Megállapítható a vizsgálat alapján, hogy a két tényező közül a vendég számára az ellátottság fontosabb a település és a lakosság gazdagságánál. A Szolnoki kistérségben hiába fejlődött átlag feletti ütemben a gazdaság, a vendégek látogatási és tartózkodási hajlandósága elmaradt az átlagtól.

A továbbiakban a vizsgálat kibővült a turizmussal összefüggő további mutatókra, amelyek egymással különböző mértékben függnek össze. A tényezők összefüggéseinek főkomponens analízissel történő elemzése megmutatta, hogy melyek azok a kistérségek, amelyek kellő alappal rendelkeznek a turizmus fogadásához, és melyek azok a kistérségek, amelyek bármely tényező jelentős súlya nélkül is kiemelkedő teljesítményeket értek el, vagyis hogy milyen a kistérségek vizsgált jellemzők szerinti turisztikai pozíciója. Az eredményeket értékelve két jelentős faktort lehet beazonosítani, amelyek a kistérségek turisztikai feltételrendszerét jellemzik. Az első faktorban a turizmushoz szorosan kapcsolódó ismérvek szerepelnek azzal ellentétes irányú kapcsolatot mutatva közel azonos súllyal. Mivel a vizsgálat célja a turisztikai pozíció meghatározása és nem önmagában a kistérségek csoportosítása, ezért a második faktort helyett a turizmus teljesítményét mutató 1000 lakosra jutó vendégéjszaka száma került alkalmazásra függő változóként, ami a turizmusfaktorban megjelenő tényezők befolyásoló hatása alapján határozódik meg. Ezek szerint a kedvezőtlen pozíciójuk ellenére is jó teljesítményt elérő kistérségek, vagyis a „felzárkózó” kistérségek közé került a Karcagi és a Kunszentmártoni kistérség. Az átlagnál jobb turisztikai pozícióval rendelkező, de azt ki nem használó, vagyis „pazarlónak” nevezhető kistérség a Tiszafüredi kistérség. A „turistaparadicsom” kategóriában nem található megyei kistérség, a többi kistérség pedig a „jelentéktelen” turisztikai teljesítménnyel rendelkezők csoportjába sorolható. A kistérségek beazonosításából látszik, hogy a kiemelkedő turisztikai teljesítményt a vonzerő, az adottságok indokolják. A terület gazdasági értelemben vett gazdagsága, illetve a vidékiség foka nem befolyásolja számottevően a hovatartozást.

A turisztikai teljesítmény egyrészt a turizmusfaktorban megjelenő tényezők előzőekben bizonyított hatásának, másrészt a térség turisztikailag hasznosítható adottságainak harmadrészt a

térségi marketingtevékenységnek tulajdonítható. A teljesítmény fő befolyásolói a fentiek mindegyikét magukban foglaló, a turisztikai termékfejlesztés során alkotott komplex turisztikai termékek, amelyek a megcélzott turisták jól körülhatárolható igényeit konkrét, tudatosan összeválogatott szolgáltatások termékként összecsomagolt kiajánlásával próbálják kielégíteni.

A kutatás következő szakaszában a kistérségek vonzerőérték-kategóriáik, fogadóképesség kategóriáik és turisztikai teljesítménykategóriáik alapján elfoglalt pozíciójuk szerint kerültek összehasonlításra. A kategóriák mindhárom jellemzőre vonatkoztatva jelentős, átlagos és alacsony minősítést kaptak. A jellemzők szerinti kategóriavariációk között megkülönböztethető vonzerő- és fogadóképesség arányos, vonzerő, illetve fogadóképesség hangsúlyos csoport, a teljesítményt korlátozó tényezővel rendelkező csoportot, ahol vagy a fogadóképesség, vagy a vonzerő hiányára lehet következtetni. A fejlesztés legjobb terepének tekinthetők azon kistérségek csoportja, amelyek teljesítménye meghaladja adottságaik szintjét. Az utolsó csoport pedig a kihasználatlan adottsággal rendelkező kistérségeket tömöríti. Az elemzésből kitűnik, hogy a lehetőségeket jól kihasználja az arányos teljesítményt nyújtó csoportban szereplő Törökszentmiklósi kistérség és a Karcagi kistérség, csupán a lehetőségei korlátozottak a közepes szintű vonzerőérték miatt. Ezért arányos, de nem harmonikus a teljesítmény. A Jászberényi kistérség a vonzerőhangsúlyos kategóriába tartozik, de a csoportba tartozó kategóriavariációk összetétele bizonyítja, hogy átlagos teljesítményt eredményez az aránytalan vonzerőfejlesztés, ezért eme kistérségekben növelni kell a fogadóképességet. A legnagyobb a gyakorisága az átlagos vonzerőszámmal, de nem jellegzetes vonzerőtényezőkkel rendelkező kistérségek csoportjának, ahol az ezekhez társuló kevés szálláshely közös és egyenes következménye az alacsony teljesítmény. A Tiszafüredi és a Kunszentmártoni kistérség a fogadóképesség hangsúlyos kategóriába tartozik, itt nem fordul elő átlag alatti teljesítmény. Ebből arra lehet következtetni, hogy a fogadóképesség (szálloda, panzió) a programjai és szolgáltatásai révén önmagában is betölthet vonzási funkciókat. Valamelyik tényező, vagy mindkettő korlátozza a teljesítményt a negyedik csoportnál, itt található a Mezőtúri kistérség. Az egyes variációk gyakoriságából megállapítható, hogy a fogadóképesség hiánya nagyobb hátráltató tényező. A szálláskapacitás fejlesztése azonban önmagában nem oldja meg a problémát, az ismertség, a marketingkommunikáció hiánya lehet a továbbiakban korlát a teljesítmény növelésében.

A régió vidéki kistérségeinek egymáshoz viszonyított pozícionálása a diszkriminancia analízis módszerével zajlott. Eredménye a MINITAB program segítségével meghatározva azt mutatja, hogy léteznek a hipotézisben megjelölt csoportok (1. táblázat).

1.táblázat Az osztályozás összesítése (Minitab)

C	...True	Group...
Group	1	2
1	14	7
2	8	15
Total N	22	22
N Correct	14	15
Proport.	0,636	0,682

Forrás: saját számítás

A számítások alapján 29 elem lett helyesen csoportba rendezve, a hibás osztályozás összesen 15 elem. Ebből 8 elem az 1. csoport helyett a 2.-ba tartozik, és 7 elem a 2. csoport helyett az 1. csoportba tartozik. Így az 1. csoportba sorolás helyessége 63,6 %, a 2.-ba sorolás helyessége 68,2 %, ami együttesen 65,9 %-os helyes osztályozást jelent. A stratégiakészítés szempontjából a csoportokba nem tartozó 7 illetve nyolc elem külön kategóriát alkot, így négy alapvető fejlesztési-

fejlődési irányt lehet megkülönböztetni. Az osztályozás megfelelőségére a csoportok középpontjai közötti általánosított „Mahalanobis távolság” utal (0,823381).

A következő lépésben meghatározásra kerültek a lineáris diszkriminancia-függvény együtthatói, melyek különbségeként előállítható az összevont függvény (2. táblázat).

2.táblázat A lineáris diszkriminanciafüggvény együtthatói (Minitab)

	1	2
Constant	-13.100	-14.396
C2	0.0005	0.0006
C3	0.0174	0.0056
C4	-0.0012	-0.001

Forrás: saját számítás

Részletes vizsgálatra kerültek az eredeti 2003-as (1) és 2005 (2) csoport elemei, és az analízis szerinti csoportok elemei (3. táblázat).

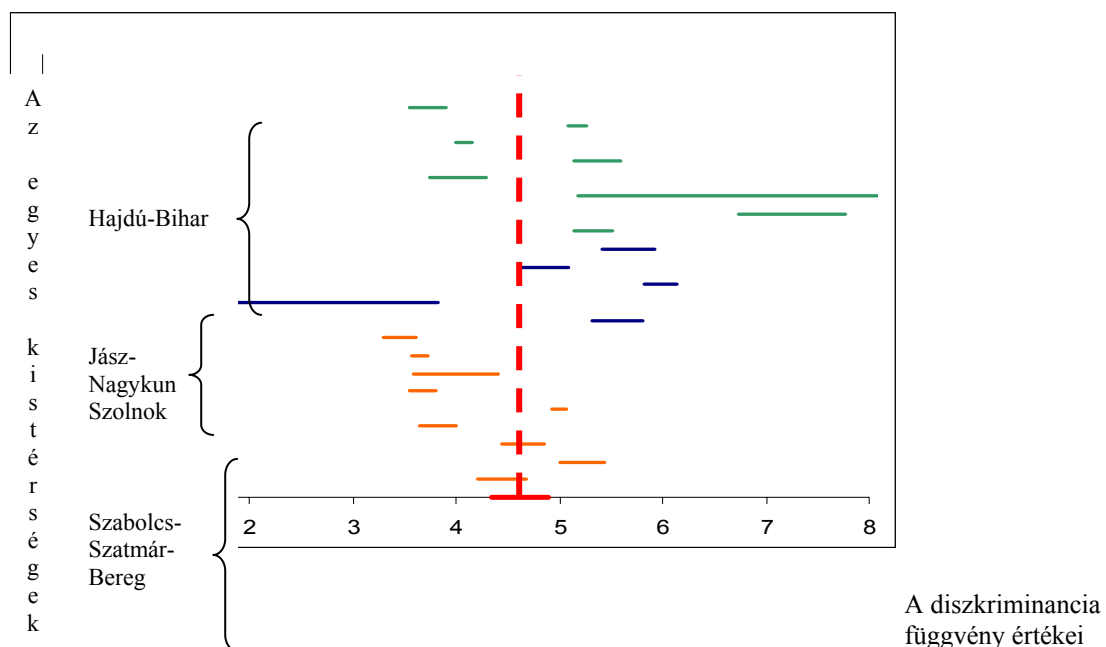
3.táblázat A kistérségek besorolása

Területi egységek	2003.			2005.		
	Eredeti csoport	Eltérés	a 2. csoporthoz való tartozás valószínűsége	Eredeti csoport	Eltérés	az 1. csoporthoz való tartozás valószínűsége
<i>Hajdú – Bihar</i>						
Balmazújvárosi	1			2	1	0,63
Berettyóújfalusi	1	2	0,57	2		
Derecske–Létavértesi	1			2		
Hajdúböszörményi	1	2	0,57	2		
Hajdúhadházi	1			2		
Hajdúszoboszlói	1	2	0,58	2		
Polgári	1	2	0,77	2		
Püspökladányi	1	2	0,55	2		
<i>Jász – Nagykun Szolnok</i>						
Karcagi	1			2		
Kunszentmártoni	1			2		
Mezőtúri	1	2	0,64	2		
Tiszafüredi	1			2	1	0,77
Törökszentmiklósi	1	2	0,57	2		
<i>Szabolcs – Szatmár - Bereg</i>						
Baktalórántházai	1			2	1	0,58
Csengeri	1			2	1	0,56
Fehérgyarmati	1			2	1	0,52
Ibrány–Nagyhalászi	1			2	1	0,55
Mátészalkai	1	2	0,55	2		
Nagykállói	1			2	1	0,52
Nyírbátori	1			2		
Tiszavasvári	1			2		
Vásárosnaményi	1			2		

Forrás: saját számítás

Az elemzés szerinti eltéréseket a szürke háttérű négyzetek mutatják. Mint a táblázatból is látszik három kistérség rendeződött át másik csoportba tartozónak mutatja a vizsgálat. Ezek a Mezőtúri, Törökszentmiklósi, Tiszafüredi és kistérségek. Ezek magasabb színtről indulnak, és így a 2005-es átlaghoz közelebb állnak, mint a 2003. évihez. Ezek tekinthetők a régió turisztikailag fejlettebb kistérségeinek. Fejlettségüket egyrészt a vonzerő (termálvíz, kézművesség, természeti látványosság), másrészt a fogadóképesség és az infrastruktúra befolyásolja, ezek hatása tükröződik a teljesítményben. Másrészt ugyanakkor 2005-ben a Tiszafüredi kistérség nem érte el az átlagot, és inkább a 2003-as átlaghoz áll (maradt) közelebb.

A különbség minden kistérség esetén pozitív előjelű, ezért a fejlődést jelző szakaszokon a nyílak feltüntetésétől eltekintettünk (1.ábra) Az ábra alapján megállapítható, hogy a két időszak összevont mutatójának alapján készített vektorok a fejlődés 2003-2005 közötti abszolút változásának mértékét jelölik. Az egyes vektorok kiinduló és véghelyzete viszonyítható a 22 kistérség turizmus fejlődési színvonalának együttes átlagához, amit a függőleges szaggatott egyenes jelez. A vektorok hosszának egymáshoz való viszonya mutatja a 22 kistérség különböző fejlődését a turizmus tekintetében, és lehetőséget ad az egymás közötti összehasonlításra.

1. ábra. A fejlődés mértéke az Észak Alföldi régió vidékies kistérségeiben 2003-2005.

Forrás: saját számítás

Hajdú-Bihar megye foglal el vezető pozíciót mind a fejlettség, mind a fejlődés mértéke tekintetében, vidékies fejlettebb kistérségei mutatják a legnagyobb fejlődést a vizsgált kistérségek között. Ugyanakkor itt található két olyan kistérség is, ahol nincs a turizmusnak hagyománya, illetve vagy nem szerepel a kistérség fejlesztendő tevékenységei között, vagy a kínálat piacra vitele ütközik nehézségekbe, ami a teljesítményben is megjelenik. A jó pozíciójú kistérségek nehéz helyzete Debrecen turisztikai vonzásából származik, a statisztikákban szereplő vendégéjszakát a kényelmes szállodákban töltik a vendégek, a látványosságért csak néhány órát utaznak „vidékre”, a rövid tartózkodáshoz minimális költség társul.

Jász-Nagykun Szolnok megye vidékies kistérségeinek teljesítménye és pozíciója átlagos, a fejlődés egyértelmű és egyenletes négy kistérség esetében, míg az ötödik nevezhető a klasszikus „kitörő” kistérségnek a kiemelkedő növekedési mértékkel.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségeiben egyértelmű a fejlődés, ennek az üteme és a fejlettség szintje azonban gyenge pozíciót jelent az összehasonlításban. Az okok a távolságban, a rövid tartózkodási időben (nem tud több napra folyamatosan élményszerű programot nyújtani), az unikális választékelemek hiányában keresendőek. Ezek növelése és a marketingkommunikáció jelenthetné a fejlődés felgyorsulásának feltételét.

A vonzerő meghatározó szerepe az eddigiek alapján bizonyított. A továbbiakban a komplex vonzerő alapján történő pozicionálás következett, az egyes kiemelt turizmusfajták kistérségi vonzerőértékei alapján a kistérségeket klaszteranalízissel lehetett csoportosítani. A módszer a hasonló kistérségeket olyan csoportokba rendezte, ami hasonló turisztikai termékfejlesztési stratégiák alapjául szolgálhat. A klaszterek között találhatóak olyanok, amelyekben van egy vezető terméktípus, csak minden klaszter esetében más (rendre kastély, lovas, termál, atelier). E csoportok számára a kínálat diverzifikálása lehet a cél, nem szem elől tévesztve a markáns vonzerőt. A szélesebb szolgáltatás több szegmens megcélzását teszi lehetővé. Jól elhatárolhatóak azok a klaszterek, ahol 2-3 jelentős potenciálú termék van (lovas+kastély, atelier+öko, kastély+atelier+gasztro, atelier+gasztro). Számukra a márkázás jelenthet további fejlődést, mert a térségmárka képes összefogni, és hatékonyan piacra vinni a kínálatot. A harmadik klasztercsoportba a 2-3 terméktípusból közepes potenciálú kistérségek tartoznak, a klaszterek a különböző termékkombinációkat különítik el. Az ide tartozóknak a differenciálás, a terméképítés, a termék élménymenedzselése a követendő stratégia. A fennmaradt egy klaszterbe sorolt kistérségből pl. a kunszentmártoniban termálpotenciálon kívül egyáltalán nincs más jelen, a korlátozott és egyhangú kínálat bővítése rövidtávon is hozhat eredményeket eme kistérségek számára. A többiben adottság, vagy ötlet hiányában nem jelentősek a potenciálok. Itt először az általános turizmusfejlesztési lépéseket kell megtenni, majd a termékfejlesztés következhet eme területeken, vagyis komplex fejlesztési koncepció szükséges, amennyiben a turizmust tekintenek a kistérség prioritást élvező fejlesztendő ágazatának.

ÖSSZEGZÉS

A kistérségek turizmussal összefüggő szekunder adatainak elemzése után megállapítható, hogy egyes kistérségekben más-más mértékű fejlődés következik be a fejlesztések során. A kistérségi és megyei összehasonlításokkal meghatározhatóak a turisztikai erőforrásokat leginkább mozgósítani tudó területi egységek. További fejlődésük új szegmensek megnyerésével, a választék diverzifikálásával, termékfejlesztéssel, attrakciómenedzsmenttel, hatékony kommunikációval valósítható meg, valamint ki kell használni a térségmárkázásban rejlő előnyöket is. Kiderült azonban az is, hogy számos kistérség számára a turizmusfejlesztés nem jelent reális esélyt a vidék problémáinak megoldására, legtöbb kistérség lakossága számára csak alternatív jövedelemszerzési lehetőség marad.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bíró P.-Molnár L. (2004): A kistérségek fejlettségi szintjének és infrastruktúrájának összefüggései. *Közgazdasági szemle* LI (11) 1048-1064.p. - Faluvégi A. (2000): A magyar kistérségek fejlettségi különbségei. *Területi statisztika* III. (3) 319-346.p. - Faluvégi A. (2000b): A területi fejlődés elemzésére és a fejlődést befolyásoló tényezők hatásának kimutatására alkalmazható módszerek. *Területi statisztika* III. (4) 373-380.p. - Kozma B. Mariann (1998) A turizmuspotenciál mérése. *Marketing és Menedzsment* 32.évf. 6.sz. p.75-77. – Vizard K. (2002): Diszkriminanciaanalízis In.: *Alkalmazott statisztika* (Szerk.:Szűcs I.) Budapest: Agroiinform.

Dr. KÓRÓDI, Márta – LÁSZLÓ, Éva – Dr. DUDÁS, Péter

**POSITIONING THE SUB-REGIONS OF JÁSZ-NAGYKUN SZOLNOK
COUNTY ON THE BASIS OF THEIR TOURISM ACTIVITY BY
APPLYING QUANTITATIVE METHODS**

The secondary research on rural sub-regional tourism is investigating the determining factors and the relationships between them. The analysis concentrates on the tourism potential of rural sub-regions and the performance of tourism. We used the method of discriminant analysis for classifying observations into two or more groups based on the specified predictors. Output includes the classification matrix, the squared distance between group centers, the linear discriminant function, means standard deviations, covariance matrices, and a summary of how each observation was classified. After that, we have classified rural sub-regions according to their strategies of tourism development. The strategy of development for sub-regions belonging to the same group should be the same. This classification can be a useful basis for the conceptions of rural development and development of tourism.